
El blat de moro i el trigo de turco - turkey

Autor:

Data de publicació: 30-10-2013

Hem trobat indicis que en Colom quan va iniciar el seu viatge a Amèrica sabia perfectament on anava, per on havia d'anar i el que hi trobaria en arribar.

És totalment fals l'argument que Colom pensava que havia arribat a Àsia fent una part de volta a la terra. Aquest argument el van fomentar els assessors del Reis Catòlics per no complir els compromisos de les capitulacions de Santa Fe: si en Colom creia que havia arribat a Àsia en comptes de fer-ho a un nou continent, no havia descobert res i, per tant, no tenia dret a res.

Hem trobat indicis que en Colom quan va iniciar el seu viatge a Amèrica sabia perfectament on anava, per on havia d'anar i el que hi trobaria en arribar.

És totalment fals l'argument que Colom pensava que havia arribat a Àsia fent una part de volta a la terra. Aquest argument el van fomentar els assessors del Reis Catòlics per no complir els compromisos de les capitulacions de Santa Fe: si en Colom creia que havia arribat a Àsia en comptes de fer-ho a un nou continent, no havia descobert res i, per tant, no tenia dret a res.

El blat de moro

Està estesa la creença que el blat de moro el va portar Colom en tornar del seu primer viatge a Amèrica. Si fos d'aquesta manera s'hauria d'anomenar blat d'en Colom o bé blat de l'indi i no pas blat de moro. Si se l'anomena blat de moro el és perquè l'havia portat un moro. A part d'això, a les illes del Carib que va visitar aquest producte ni es consumia ni es cultivava, per la qual cosa no va poder-ne dur. Es cultivava i es consumia al continent, a l'actual Mèxic.

Aquest cereal és el més consumit avui en dia a Amèrica i, fins i tot, el fan servir per fer el seu whiskey en comptes de fer servir ordi, com es fa tradicionalment a Escòcia i a Irlanda. Aleshores, per què coneixem aquesta gramínia com a blat de moro? Què hi tenen a veure els moros amb un producte del que tot ens diu que ha vingut d'Amèrica?

D'altra banda, a l'Europa mediterrània aquest cereal té altres noms que tenen a veure amb el món musulmà. En efecte, tot i que en castellà l'anomenen normalment maíz, també trobem denominacions tals com grano turco, grano de la Meca i grano sarraceno. En italià es diu mais o bé granturco. Aquesta darrera denominació és interessant, ja que 'Gran Turc' era el nom que es donava a l'emperador otomà en els segles XV i XVI, si no és que vulgui dir grano turco, és a dir, 'gra turc'.

Aquests noms, que tenen a veure amb els turcs ens va fer recordar que Enric Guillot, mentre preparava el seu interessant llibre Descoberta i Conquesta Catalana d'Amèrica (Ed. Libbooks, Barcelona 2011) ens havia mostrat alguns mapes antics d'Amèrica en què apareixien les llunes de les banderes de l'Imperi Otomà.

Isabel Álvarez de Toledo, duquessa de Medina Sidònia, explica en el seu llibre Àfrica versus Amèrica, que els àrabs havien viatjat a Amèrica molt abans que Colom i que, a Granada, s'hi cultivava el blat de moro abans de 1492.

La nostra hipòtesi seria que els turcs haurien arribat a Amèrica i comerciarien, arreu de la Mediterrània, amb productes portats d'aquell continent. Així haurien escampat la gramínia que tothom etiqueta a Catalunya amb un "de moro" i, a Itàlia, com a cosa turca. És probable que també comerciessin amb altres productes americans.

Resulta versemblant que els mateixos comerciants turcs comentessin que aquest blat provenia d'unes terres de més enllà de les columnes d'Hèrcules i que, en aquelles terres, hi havia tot tipus de tresors, plantes i animals exòtics.

Altres productes americans “de moro” o “turcs”

Hi ha una mena de flor de jardí que anomenem clavell de moro (nom científic *Tagetes patula*), en castellà clavel de moro o, directament, clavel moro. També se l'anomena damasquina, clavel de índias o clavel turco. Com veiem, un seguit de noms que indiquen un origen moro o turc per a una planta originària de Mèxic. Podria ser un indicatiu.

Una altra planta d'origen americà, un cactus o cactàcia, que anomenem figuera de moro, figuerassa, figuera de pala al País Valencià o figuera de pic a Eivissa, de nom científic *Opuntia ficus-indica*, que és l'única de les seves 300 espècies que té un fruit mengívol, i també ho és part de la planta, per la qual cosa és la més estesa. Creix actualment per tot el Mediterrani. Es diu que va ser introduïda a les ribes d'aquest mar pels mariners espanyols en el segle XVI. Aleshores, com és que anomenem ‘de moro’ a una planta que ve de les Índies? En castellà se l'anomena nopalo o chumbera, i al fruit higo chumbo, però en francès la planta rep el nom de figuier de Barbarie i el fruit figue de Barbarie. Barbarie és com llavors anomenaven els francesos la part musulmana del Mediterrani, especialment el nord de l'Àfrica. Com és que anomenaven ‘de Barbarie’ a una planta que ve d'Amèrica, de les Índies, via Espanya? També en gal·lec se l'anomena figueira da Barbária o figueira da Índica.

I, finalment, la gallinàcia originària d'Amèrica que anomenem indiote, pioc, titot, gall d'indi o gall de les Índies (nom científic *Meleagris gallopavo*) que, segons diuen, el van dur a Espanya els mariners espanyols, el 1498. En anglès s'anomena turkey, que vol dir ‘turc’ i es diu que rep aquest nom perquè, passant per Turquia, va arribar a Anglaterra el 1521. Francament, sembla una volta molt estranya, ja que mai es va interrompre el comerç entre Anglaterra i els ports castellans i catalans; via d'arribada a Anglaterra molt més fàcil, d'altra banda. En italià se'n diu tachino, (pronunciat “taquino”) que semblaria una evolució de la paraula turchino, (“turquino”?) ‘turquet’, diminutiu de turc. Més aviat dona la impressió que aquesta au domèstica ens va arribar d'Amèrica via Turquia, no via Espanya.

Aturar l'expansió turca

La cartografia i els noms europeus d'aquestes plantes i d'algun animal americà ens indicarien que van ser introduïts a Europa des del país musulmans i que els turcs haurien arribat a Amèrica.

Ratifica aquesta possibilitat el gran interès de l'almirall turc Piri Reis (inici del segle XVI) per recollir cartografia americana. Se sap que tenia més de dos-cents mapes. És molt conegut el mapa d'Amèrica que li va fer un esclau seu que havia estat mariner d'en Colom. I és molt natural: Turquia estava llavors en un procés de forta expansió agressiva i, disposant d'una flota potent com disposava, Amèrica constituïa una magnífica oportunitat per fer créixer l'imperi otomà.

Suposem que Ferran II es va assabentar de la qüestió a través del seu coneixement de l'existència al Mediterrani de diversos productes duts pels turcs des d'un món desconegut i va decidir organitzar una expedició per conquerir aquelles terres ignotes i, pel que semblava, molt riques. Com el seu oncle-avi Alfons IV el Magnànim volia ser el rei més poderós d'Europa, el líder de la Cristiandat, la principal missió del qual havia de ser parar la de parar els peus als grans enemics: els turcs. Era, per tant, imprescindible aturar-los allà on s'estaven expandint: en aquell llunyà, riques i misterioses terres.

Per organitzar l'expedició calia contractar els millors mariners disponibles, els més experts i amb grans coneixements de navegació que, en aquells temps, eren els corsaris Joan Cristòfol Colom i els seus companys Yanes Pinçon de la vila de Pals, que havien lluitat contra Joan II, pare del rei catòlic Ferran. Molt d'interès havia de tenir en Ferran II per contractar el principal enemic intern del seu pare i, per tant, d'ell mateix i, a més, prometre per escrit (capitulacions de Santa Fe) a Colom els càrrecs a títol hereditari de virrei, almirall i governador i el 10 per cent de les riqueses trobades.

Així doncs, Ferran contracta en règim de Repartiment els esmentats corsaris i experts navegants per anar a la cerca del nou món que els turcs ja coneixien i començaven a dominar i molt probablement els portuguesos també hi tenien l'ull posat.

En resum: Colom va descobrir Amèrica per al món cristià. Quan Ferran, el més catòlic dels reis del món, es va assabentar de la magnitud del continent americà va posar en marxa una important campanya per esborrar qualsevol indicatiu de la descoberta musulmana d'Amèrica convertint-la en una gesta només cristiana.

Enric Guillot creu que, passat el temps, la batalla de Lepant estava destinada a parar definitivament els viatges dels

turcs al nou món ja que, segons ell mateix ha comprovat, a partir de 1571, data de la batalla de Lepant, la bandera turca deixa d'aparèixer als mapes que es fan d'Amèrica.

Daniel Ibàñez

Carles Camp

Badalona 30 d'octubre de 2013